

Presentació del projecte Vocabulari de la Llengua Catalana Medieval de Lluís Faraudo de Saint-Germain

Oferim ací una selecció del *Vocabulari de la llengua catalana medieval* que l'erudit Lluís Faraudo de Saint-Germain va aplegar durant molts anys mitjançant el despullament de nombrosos texts antics de tota índole.

Si Alcover-Moll i Coromines haguessin disposat d'aquests materials en llurs diccionaris, el coneixement del lèxic català hauria estat prou més complet. Vet-ne ací un exemple. En una nota de la *Revista Valenciana de Filologia* (vol. VII, 1963) hom tracta de demostrar que el castellà *artesano* era un manlleu del català *artesà* basant-se en documents valencians, el més antic dels quals era dels voltants de 1460 (*l'Espill* de Jaume Roig). El cedulari de Faraudo ja aporta un document del segle XIV tret de les *Ordinacions gremials de Mallorca* (s. v. *artesà*). Els casos d'aquesta mena són força abundosos. I el cedulari presenta també termes que no havien entrat en la lexicografia catalana. Fins i tot, en algun cas com el de *godomaci*, on Faraudo addueix un text del ms. 10.162 de la Biblioteca Nacional de Madrid, el mot català considerat resol algun enigma de l'etimologia francesa.

La lexicografia catalana, que avui és una de les més importants de la Romània, i sens dubte la més important de la península Ibèrica, hauria esdevingut molt més valuosa encara, si haguera disposat de tots els materials que Marià Aguiló i Josep Balari deixaren inèdits. Afortunadament Pompeu Fabra i Manuel de Montoliu van publicar, sota l'empара de l'Institut d'Estudis Catalans, una part dels materials d'Aguiló (l'anomenat «*Diccionari Aguiló*», així entre cometes), i Montoliu, per encàrrec de la Universitat de Barcelona, va editar les primeres lletres del *Diccionari Balari*; el servei que aquests dos savis van prestar és extraordinari (la darrera obra restà interrompuda el 1936 a la lletra G-: *gutaperxa*). Tampoc les fitxes de Faraudo no podien romandre arraconades i l'Institut d'Estudis Catalans ha volgut posar-les a l'abast dels estudiosos. Confiam així de retre homenatge a la labor callada i perseverant de Lluís Faraudo de Saint-Germain, un dels estudiosos catalans

més importants i laboriosos en el camp de la nostra filologia, penjant a la xarxa el fruit de les seves recerques de català antic. Són els materials reunits en setze cedularis i llegats per l'autor a l'Institut d'Estudis Catalans.

DESCRIPCIÓ DELS MATERIALS

Els materials d'aquests cedularis provenen de diverses fonts, com ara dels *Novells ardots*, *Tresor de pobres*, documents d'Alart, *Cançoner de Saragossa*, *Ordinacions de Mallorca*, *Històries troianes* de Conesa, *Inventari* de Pere Beset, *Furs de València*, *Llibre de la Universitat* d'Igualada, *Decameró*, *Itinerari de l'infant Joan*, etc. Això al costat de les cròniques de Jaume I, Muntaner, Desclot i Pere el Cerimoniós o bé d'obres d'Antoni Canals, Bernat Metge, sant Vicent Ferrer, Francesc Eiximenis, Ausiàs March, Joanot Martorell, entre altres. Vegeu l'apartat de bibliografia que recull el conjunt d'obres esmentades.

Un petit tast del *Vocabulari de la llengua catalana medieval* va ésser publicat per l'autor el 1943 en la *Miscel·lània Fabra*, apareguda a Buenos Aires.¹

Faraudo no va despullar sistemàticament i completa els texts sinó que va recollir-ne aquells mots i expressions que li semblaven envellits o que, per qualsevol motiu, considerà dignes de fer-ne una fitxa. Però la riquesa dels seus despullaments és extraordinària.

METODOLOGIA I DESENVOLUPAMENT DEL PROJECTE

Els setze fitxers que componen el llegat lexical de Faraudo de Saint-Germain s'han revisat i digitalitzat electrònicament per tal que tothom tingui la possibilitat de consultar-los en xarxa (<https://www.iec.cat/faraudo/>).

La feina d'edició s'hauria pogut simplificar prescindint de les cèdules procedents de les obres que més tard foren publicades amb tota garantia i de les quals ja es posseeixen despullaments. Per exemple, es podrien eliminar les fitxes procedents del *Tirant lo Blanch*, de les cròniques de Desclot i Jaume I, obres de Ramon Llull i Bernat Metge i més encara. Per al *Curial e Güelfa*, per posar un exemple, Faraudo va disposar només de l'edició d'Antoni Rubió i Lluch (1902), malgrat que després han aparegut les dues bones edicions curades per Ramon Miquel i Planas, d'una banda, i per Ramon Aramon i Serra, de l'altra. S'ha cregut convenient, tanmateix, de mantenir l'estat actual dels materials, puix que substituir les fitxes per les tretes d'aquestes edicions més recents desfiguraria el treball bene-

1. «Consideracions entorn d'un pla de glossari raonat de la llengua catalana medieval», a *Miscel·lània Fabra: Recull de treballs de lingüística catalana i romànica dedicats a Pompeu Fabra*, Buenos Aires, Impremta i Casa Editora Coni, 1943, p. 143-174.

mèrit de Faraudo. També s'ha procurat de no alterar les definicions, si bé algunes són redactades en un estil d'època; es conserven igualment les indicacions gramaticals, encara que tot sovint Faraudo assenyalava com a adjectius els participis d'alguns verbs composts de l'auxiliar i el participi corresponent; aquest darrer fora l'adjectiu (vegeu, per exemple, s. v. *adorat*, *ada*, el text de Bernat Metge) i comet alguna altra incongruència. S'ha fugit de manipular massa a fons l'obra de Faraudo, amb criteris diferents; s'ha corregit solament el que eren errades evidents. Cada entrada del *Vocabulari* porta la seva definició, i aquesta s'ha mantingut inalterada, encara que una altra fitxa amb el mateix mot dugui la definició exposada d'una manera diferent.

S'han suprimit les *indicacions etimològiques* que en les fitxes van entre parèntesis al costat del lema. Avui, amb el progrés dels estudis etimològics, aquestes propostes resulten sobrereres si no errades. S'ha procurat, però, de no corregir gaire el treball de Faraudo, fins i tot quan les seves solucions no s'ajusten als principis de la lexicografia actual. Per exemple, aquest autor sol usar el passat per definir objectes que avui són antiquats («Arma que s'usava...»), llavors que caldria emprar el present, puix que en lexicografia històrica la definició s'hauria de posar al nivell de l'època en la qual l'objecte definit té plena vigència. Tampoc no s'han modificat les definicions on hom inclou el subjecte en la formulació, quan aquest només forma part de l'entorn semàntic. Vegeu la fitxa *advocar*, amb un passatge del *Recull d'eximplis e miracles*; aquest procediment era corrent entre els lingüistes i lexicògrafs de no fa pas gaire temps, i àdhuc es troba al *Diccionari general* de Pompeu Fabra del 1932. Afegim que Faraudo va deixar algunes fitxes sense definició, potser perquè no n'estava segur del significat; aquestes entrades constitueixen un esperó per als investigadors.

Cada fitxa d'aquest glossari conté només un text antic, però de vegades se'n poden trobar dos o tres. Faraudo no va unir semànticament les entrades; cadascuna és ací independent. Els usuaris del *Vocabulari* poden agrupar-les com els semblis més escaient per a llur treball. El que és important per als estudiosos és disposar dels passatges de català antic que forneix Faraudo en aquestes cèdules.

NOTA BIOGRÀFICA: LLUÍS FARAUDO DE SAINT-GERMAIN (1867-1957)

Membre de l'Institut d'Estudis Catalans, fou militar i, al costat d'aquesta activitat professional com a general de brigada, es va dedicar tota la vida a la bibliofília i a l'estudi del català antic. Va publicar, entre altres, obres tan curioses i variades com el llibre de cuina de Sent Soví i el tractat d'Alcoati sobre la figura de l'ull, així com escrits astronòmics i de botànica i de manescalia. Traduí al català el *Gargantua* de Rabelais i assajà la reconstrucció del text original del perdut llibre de la *Disputa de l'ase* d'Anselm Turmeda a partir de la versió francesa cinc-

centista. També, en col·laboració amb altres erudits, va editar la col·lecció titulada *Recull de textos catalans antics* (1906-1912).

Faraudo va anar despullant contínuament una gran quantitat d'obres medievals de tota mena, des de documents administratius, inventaris, ordinacions gremials i crides fins a texts literaris i tractats científics, mèdics, astrològics, de manescalia, etc. El resultat són setze grans fitxers, ben curulls, que es troben ara als arxius de l'IEC, per disposició testamentària (del 25 de novembre de 1954).

És un deure i un plaer agrair la intervenció de les institucions i persones que han fet possible que aquests materials lexicogràfics estiguin a l'abast del públic. En primer lloc voldria esmentar les autoritats de l'Institut d'Estudis Catalans per la comprensió que han tingut davant el desenvolupament d'aquest projecte. Així mateix el senyor Manuel Peña, la senyora Glòria Bladé i el senyor Xavier Torrents han posat amb gran amabilitat llur saber tècnic a la nostra disposició. En intervencions successives, les senyores Elisabet Collellmir, Montserrat Blanch, Roser Marí, Elisabet Corominas i Gemma Boada han copiat a l'ordinador les fitxes de Faraudo amb entusiasme i sense defallir en aquesta feixuga tasca. La darrera etapa del projecte ha comptat amb la valuosa contribució de la ja anomenada Gemma Boada. També agraiem al senyor Joaquim Rafel i a la senyora Maria-Pilar Perea llurs consells assenyats. A tots, moltes gràcies.

GERMÀ COLÓN DOMÈNECH
Director del projecte